

СЕРДАЛО

евет

Советски Союз Коммунистически парте Нохч-Палгай областной Грозненский городской комитетий а Нохч-Палгай АССР Лакххарча Совет а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 93 (2614)

Киранди, 19 ноябрь, 1961 шу.

Мах 2 кеп.

АРАДУВЛ
1923-ча
шера денз

ПЛАН — ХАНАЛ ХЪАЛХА

Керда котало якхкай Карабулакча бурув дегтараша: индлача ханал дхьа бутти ах бутти хьалха цар кхоачашьий скважинаша бурув тохара план. Къаста дикагъа къахьийгад нов. Н. Косьяненко доал деча коммунистически къахьегам бригадечра мехкадайттоша. Сунженск районне эгара хьалхацу бигадана тла диллад боарамал тлх кюаргача № 107 йолча тохнама скважина бурув тохила. Скважина проектн кюаргал 4300 метр да. Ханалехьа а 2300 метр бурув тегахд бригадо.

Хьалхле лелаерий мугла-рашца я новкосташа И. И. Бородаккен, А. Печеновен, А. Панфиловен доал деш йола коммунистически къахьегам бригадаш а. Дина балха толамаш даьхад М. Губина доал деча бригадо. КПСС XXII-ча съезда содамашта жоп а душ лакхера дехкараш гланьцадар бригадо: ухк шера 7 эзар метр бурув тохила. Ханз ухк сахьате бригада смета тла 6895 метр я. Белгалданкха деза Сунженск бурув дегтараша шу долденнача хана денз ухк ханал-

да планх 8 мара ца хиннача лакхера дебит йола 10 скважина Инстелькка хилар. Планх 367 метр мара йоадача хлара бетта 400 метр бурув а дийтад мехкадайттоша. Вышка хьалхераша планх 14 мара йоадача 15 бурув дегта вышка хьалхьий. Ухк шера позлагла еннай Карабулакча бурув дегтараша РСФСР Министрий Совет ВЦСПС-ен карара кара тла Це байракх хьалхара ахчан премия.

А. БАКАЛЮК.

Советски Союз Коммунистически парте

ПРОГРАММА

I. Экономика хьалъяра, коммунизма материально-технически база йилларей деглайоалаярей даькьера парте декхараш

Парте советски халкьен кертера экономический декхар латт шин итт шера чухь коммунизма материально-технически база йилларей. Из да: мехка йинзаь электрификаци чакхьанкхари цу ларда тла халкьа боахама дерригача доакъошча общественни производства техника, технологи, организаци хаддан-за тоаяр; производства процессашта комплексни механизаци яр; царна тла-тла дукхагъа автоматизаци яр; халкьа боахаме хими шера юкьейоалар, экономический пайдане дола керда производства доакъош, энерген материальный керда тайпаш мамогта деглайоаладар; йалама, материальный, къахьегаме ресурсех масе оагйоракхей дикагъей пайда эцар; йилмен производствон органически вшагйотхари йилма-технически процесс сикха деглайохари; къахьегамхой культурно-технически боарам лакха хилар; къахьегаме оварселенна дукхагъа деглайохарча, капиталистий мехкел наогай толаш хилар, хьалха цунах латт коммунистически строй кутъялара эша лоархлемегъа дола хьал.

Юкхера а СССР-ага шояй низагта диллача цанкха барча ца дайна производствоний низаш а хургда, эгара дукхагъа деглайохарча мехкий технический боарамал тлх а яргъа, хьалха бахача наьха хлара сага сикх продукция арахеара дуьнен тла хьалхара моттигъа а лоацаргъа. Социалистически общественни отношеш тлехь-тлехьагъа эргайохаш царех коммунистически отношеш хилийтар а общественни цун берригача гражданахтен эшараш шортта худийтарг-

долаш производство деглайоалаяра а лард хургъа цунах.

Капитализманна тара доацаш, боахама планови социалистически системо цхьана тарду технический прогресс сикхьелген берригача къахьегаме могардолча бахача наха бизза бе болх хулген. Социалистически къахьегаме тлехь-тлехьагъа деглайохаш коммунистически къахьегаме хилара йола материальный лард хул автоматизаци комплексни механизациехи. Технический прогресс наогай лакхду производства культурагара, берригача къахьегамхой специалний общеобразовательни дешар ховш хиларгара дладехараш. Керда техника деглайохарча пайда эцаргъа советски сага къахьегаме хьалхаш оладан тлара тоадаран аттача дахаран, балха ди лоацарга, вахара торо тоаяра, хала физический къахьегаме длабакхара, цул тлехьагъа берригача квалификация йоада къахьегаме а боанкхаш.

Материально-технически база хадданза дегла а ухаргъа, тоа а лургъа коммунизм йинзаь кутъялара бодача новкьа общество деглайохарча цхьана. Йилмен техникен деглайохара, производствон процессашта механизаци автоматизаци яра боарам хадданза деглайохаргъа.

Коммунизма материально-технически база йилларо дладехаргъа йаламате йокхий капиталовложешелг а. Декхар латт цу вложешех дукхагъа кхетам болаш а кхом беш а, царех хьахулар мамогта дукхагъа хулийташ а, ха кхоеш а пайда эцараш.

1. Промышленность, гишлош хьалъелга, транспорт деглайр, коммунизма производствоний низаш хьадечара цар лоархлэм

Коммунизма материально-технически база хьалъяро, СССР-а промышленность техника хьахьегъа дуьнен тла эгара тоаена а низ болашлагъа а йола промышленность яра декхаро дладех дахо еза индустри деглайоалар. Цу ларда тла техникада юханкхидергъа халкьа боахама дерригача кхы доакъош: юрта боахам, дуаш-дувахш дола хламаш арахеада промышленность, гишлош хьалъер, транспорт, буьвзам, хьалха цох тарра адамий вахара эша гьулакх деш дола доакъош а: торговли, общественни кхача, унахцено лораяр, нах чубаха а коммунальный а боахам.

Советски Союзе тлехина еза индустри йиллай — мехка технический прогрессан экономический низен лард. КПСС кхы дахо а хадданза йоакое эргъа еза промышленность деглайоаларей цун техника прогрессен. Езаца промышленность кертера декхар латт тлехьа мох лорабара эшараш дилла длашадар, халкьа эшараш, советски саго ший вахара дладехараш дикангъей диллаз кхоачараш дукха юанш-ювахш йола хьалхаш хьаеш дола халкьа боахама доакъош деглайоалараш, мехка производствоний низаш деглайохилга йалашадараш.

Цу тлара хьа а йоладуш, КПСС лерхI промышленность продукция боарам лакхбе:

Гарггаргара 10 шера чухь — шозен ахазейн гаргга, хьалха США промышленни производств боарамал тлехьада.

20 шера чухь — алхазанел кизеагъа доацаш, хьалха США промышленность производств хланзара берригача боарам гаьина тлехьабита.

Цу гулакха къахьегаме оварсел промышленность лакхьанза яргъац 10 шера чухь шозанел дукхагъа, хьалха 20 шера чухь — диллаз — диллаз ахазеа, 20 шу даьлча советски промышленность къахьегаме оварсел США-рча хланзарча къахьегаме оварсел боарамал шоза гаргга тлехьаргъа, хьалха цхьан сахьата хьадечуна — СССР-е балха ди лоацарча дувзаденна — дукха а дукхагъа.

Цу тайпара сикхенна промышленность деглайохаро дладехаргъа цун структуре докхий прогрессивни хуьнашам дегла. Къаьста лакхлу дукхагъа технический прогресс йаламате кердача доакъой лоархлэм. Кизеагъа пайдане дола доагма, энергетика, бедала, материальный тайпашта меттел дахо дукхагъа юкьейоаладо дикангъа пайдане дараш, хьалха цунца члоагъа деглайоаларгъа царех комплексни хьасане пайда эцилга. Члоагъа лакхлуурда синтетический материал, керда диканла белгалонаш йоакхача металлний сплавний удельни дозал. Сикха а шера а юкьейоалаергъа автоматизаци а электронни техникада а юьзаденна йола керда машинаш, прибораш, аппаратура.

Коммунистически общества экономика хьалъяра боагъа бола электрификаци йаламате боанкха лоархлэм болаш я халкьа боахама дерригача доакъош деглайоаладеча. ерригача хланзарча ханара технический прогресс чакхьанкхача. Цудухьа электроэнерги якхара темпаш къаьстга хьалхалга йалшданза даргда. Мехка электрификаци чакхьанкхача плана юкьейоалагъа: гарггаргара итт шера чухь промышленность къахьегам

электричества йаламбар кхоьза гаргга деглайоаладеч; дарегларча электроэнерги ларда тла шера электроэнерги производстваш йоархалга, транспорта, юрта боахама, городе а юрта а бахача наьха вахара электрификаци шера чакхьанкхача. Шоллагъа итт шера чухь кертерча даькье берригача мехка электрификаци чакхьаргъа.

Шера электроэнерги йоакхилга итт шу чакхьадолаш 900—1000 миллиарди, хьалха шоллагъа итт шу йинстедолаш — 2700—3000 миллиарди киловатт-сакхатагъа длаьхуаче деза. Цу гулакха тлехь шера чухь электростанций низ эшпача боарамаш совбакхча безаргъа, мехка ерригача районашка хьалхе эзаргъа бляш эзараш километрш хилал йола высоковольтни магистральни распределительни сеташ. Хьалхергъа СССР-а ца йола энергетический система, тоьал низий резерва а йолаш, малхобалехарча районашка мехка Европексий даькье электроэнерги хьахьийта торо а туш, кхьча, социалистически мехкий энергосистемашца юьзаденна а хургйолаш.

Атомни энерги йоакхилга дарегла мел хила даржарга атомни электростанций хьалхелга, къаьста кхы энерги йоалда моттигаш кизеагъа йолча районашка, шерлуурда халкьа боахаме, медицине, йилме атомни энергех пайда эцилга.

Хланзарча ханарча промышленность лард йола метталлийн доагмен производствоний дахо сикха лакхьелга хьалха сикха эгара лоархлемегъа дола халкьа боахама декхарех ца хургъа. 20 шера чухь йаьржа металлурги длаьхуачаргъа шера 250 миллион тонна гаргга болат лоаладо торо хулийтача боарамга, Болата производствоний цу ханалехьа хьахьиннара технический прогресса боарамга хьенжа деглайохача халкьа боахама машшча болат йаламате деза. Къаьста сикхлуурда даьга, бо болта, наьгахьа мара ца хула метталлаш хьаделга; дукха а дукхагъа доакххаргъа алюминий, электрификацие, машинаш хьаеца, гишлош еца, бахача наха эшача цунах пайда эцаргъа. Цахадлаш длаьхоргъа дукхагъа мехкадайтте гаьн дакххара нийт, химический производствоний бедла хьасане царех дукхагъа пайда а эцаш. Кюри, газы, мехкадайтте дакххара диллаз йаламате деза дерриг а халкьа боахамо дладехараш. Шерагъа юкьейоаладечгъа дукхагъа прогрессивни а кхом болашлагъа а дола минеральный доагм дакххара наькьаш.

Эгара а докхьагъа декхарех ца да химический промышленность мамогта деглайоалар, халкьа руз-кьаш деглайохара торо йаламате шерьяра, керда, дукха дикангъей дарегей йола производствоний средствани халкьа эша хламаш арахеара а торо шерьеш дола хланзарча ханарча химена карагиданьарех халкьа боахама дерригача доакъошча бизза пайда эцилга. Металла, дахчана, кхьча материалашта метта дахо дукхагъа пайда эцаргъа дарегла, ейрагъа, аттагъа йолча синтетический материалех. Члоагъа деглайоаларгъа минеральный удобренеш баьовгъаш лораш йола химический молхаш хьаелга.

Берригача халкьа боахам техникада кийчбех юьзатоабара боанкха лоархлеме да машинаш хьаелга деглайохар, автоматический линией машинаш, автоматича, телемеханика, электроника средстваш, нийса прибораш хьаелга мамогта шердар. Сикха деглайохаргъа лакхка технический диканлаш йалаш а еш, бедали энергичи юкьейоала а къахьегаме оварсел лакхьергъола а машинний конструкциехи, Халкьа боахама эшаш йолча

массе а тайпарча хланзарча ханарча машинашца, станокшца, аппаратураца, хьалха цох тарра запасни оатхалашца, инструменташца бизза йаламбергъа.

Хьалхарча итт шера чухь машинаш хьаелга деглайохара ларда тла комплексни механизаци чакхьанкхаргъа промышленность, юрта боахаме, гишлош еца, транспорте, коммунальный боахаме. Комплексни механизацигъа даларо муьх тлаботаш-лобаанкхаш куьгаца болх белга длаьхуачаргъа, кертерча а царна гъо деча а производствоний операция кхоачашьеца хала къахьегаме длаьхуачаргъа.

Тлехь шера чухь производствоний комплексни автоматизаци дукханакъа а чакхьаргъа, лакха технико-экономический пайда душ йолча пехашен предприя-теншен — автоматизаци тлехь-тлехьагъа дукхагъа а долаш. Сикхлуурда автоматический управлене-лакхка вшагйотхьаьха системаш юкьейохла. Промышленность производствоний процессашка, гишлош еца индустрия а транспорта а, йаламат тохкамашка, плана а проектно-конструкторский а, йаламат расчешка, уче а управлене а сфере кибернетиках, электронни отчетно-решуаци а управлююьца а устройствехи пайда эцилга шера юкьейоаладечгъа.

Капитальный гишлош хьалъяра маштабаш йаламате йокхий хиларо дладех халкьа боахама эшар йаламате могардолча боарамга длаьхуачеш гишлошьяра индустрий гишлош материалний промышленность сикха деглайоалаелген технический тоаелген, хадданза цунна индустриализаци яра наькьаца гишлош хьалъяра йода ха мамогта лоацелга, царга длаьбда мах кизеагъа а уж шояш дикангъа а худийтилга. докхийча боарамеларча конструкторский промышленни производствоний элементехи дерриг вшагйотхьаьхаш типови проектех ценомий гишлош хьалъяра доьлар сикхал чакхьанкхилга.

КПСС низаш тладохийтаргъа халкьа эша предмет хьаьо промышленность сикха деглайохилга йаламдар. Деглайохаш латтача промышленность ресурсех дукхагъа пайда эца беза советски наха дладехараш кхоачашдара, культури а бахача эша а гьулакхаш лоацарду предприятеш учреждешехи хьалъяра а кийчъяра а. Ейгачен кхачани индустри деглайохар доакъош сикхенна деглайохарча цхьана, езаца промышленность продукция халкьа юанш-ювахш йолча хьалхаш даьга лакхлуурда. Бахача наха эшача гьулакхашта дукхагъа боараме пайда эцаргъа электроэнергичи таьахш.

Халкьа боахам деглайохаро дладехаргъа транспорта дерригача тайпаш сикха деглайоаладар. Транспорта даькьера лоархлемегъа дола декхараш да: транспорта наькьаш докхийта шердар, халкьа боахама бахача нахан бизза кхоачам хилал дерригача тайпа хламаш дла-юха кхуьхилга йаламдар; машинный транспорт кхьидола тайпаш дахо технический эргадьаца тоа-дар; машинныйкхашка, фордаш тлара а хийт тлара а наькьаьша скоросташ дикла лакхьар; транспорта цхьан сета доакъош хилараш тарра транспорта дерригача тайпаш вшаь буьвзам болаш деглайоаладар. Лакхлуурда трубопроводни транспорта уделни дозал.

Юоаргача хин цхьан системах вшагйотхаргъа СССР Европечра даьк тлара хин кертерча наькьаш.

Берригача мехка хургъа дукха дла-юха яьржача, дикла доацарча наькьий сетъ. Мехка автомобильний парк муьхн пассажирш дла-юха кхьаьр диллаз йаламдергъолча боарамашка кхоачаш лакхлуургъа, шера яьржаргъа автомобильний проката станшеш. Авиационный транспорт дукхака пассажирш дла-юха кхуьла а мехка ерригача районш цулоацаш а хургъа.

Дахо сикха деглайоаларгъа кердагъа йола реактивни техника, эгара хьалха феьдара транспорта даькье, хьалха иштта космический аренаш караьзаргъа а.

Дахо деглайоаларгъа буьвзама ерригача средстваш (почта, радио, телевидени, телефон, телеграф). Мехка ерригача районашка кхоачаргъа дикла а члоагъа а связь, вшаь буьвзамаш дола, телевизионни дукхака станшеша чу а лоацаш.

Шера коммунизм хьалъяро дладех общества къахьегаме кхобелга, районш комплексаш деглайохилга, цар боахамашта специализаци елга, йонкхача гордашча бахаш бола нах дукха кхотабенна хилар длаьхуачилга, тородан юрта юкьера лоархлеме йола башхалонаш длаьхара новкосташ дегла, мехка районш экономический деглайохара боарамаш дахо цхьа-тарра нийсделга йаламдергъолаш промышленность дахо а дукхагъа рациональный дла-юха нийсъяр.

Ха кхоьр дукха хьалхарча арглангъа пайда эцаргъа сикхалга караьзаргъа торо йолча а халкьа боахамашна дукхагъа пайда душ йолча а йалама ресурсех.

Промышленность члоагъа деглайоаларгъа кхоача-луурдоацаш дукха йалама рузкьаш, бедален энерген хьаьсташ доахкача Урала малхобалехьа ухкача районшча.

Тладохлагъа 20 шера чухь йаламате деза: Сибаре-глен Казахстанен — дарегла кюр боалача моттигашка а Ангаран Енисейни гидроэнергетический кара-ерзаргъа наькьаца а керда низ бола энергетический базаш йохилга, укаьза энергемий производствий йокхий центрах йохилга, дукхака рудан, мехкадайтте, кюри боалла керда моттигаш караьзаргъа, дукхака керда машиностроительний центрах хьаелга; Поволожье, Урала, Кьилбаседа-Кавказ, Средний Азе районшча — энергетика, мехкадайтте, газа, хие промышленность сикха аьлгала, руда доалла моттигаш караьзаргъа. Урален Украинен йолаш йола кьаьнара металлургический базаш деглайоаларгъа Сибаре-гъа мехка кхоалгъа йола металлургический базаш аьлгала, Курсни магнитний аномале аьлгала

на рудаш караьзаргъа ларда тла СССР центральни-европейский даьк тлен Казахстанен керда ши ба-за хьаелга. Цхьадолач кьилбаседеьхара долхача хий лостам хувцара а, йокьал латтача районшча ороше-ни яра а, хий дахкара а низ болча гидроэнергетический пайда эцара майьра увгъау планаш кхоачашье йиш хургъа советски сага.

Дахо дикла деглайоаларгъа, мехка дукхагъа бола нах бахаш а промышленни производствоний шерьяра йокхий торонаш йолаш а долча СССР Европечра даьк тлара районий экономикна.

Йилма-техника прогресс махула сикхелга дерригача халкьа лоархлемегъа дола декхар да, цо дладех кердача технический средствашта проенташ увгъаьра ханаш лоацарш уьж производствоний караьзарш тлехьа хлара денна кьосам лоаттабелга. Керда, говза техника хьаьра а цунах пайда эцара а гьулакха йола Халкьа боахамий советий, предприятеш общественни организаци, йилмахой, инженерний, конструкторний, болхой, колхозникний, инициатива массе а оа-гйоракхара шерье еца. Члоагъа лоархлеме да дукхака наха даьга лоацача изобретательствоний рационализаторствон болама керда техника хьаьча а цунах говза пайда эцача а предприятешта, цехашта, совхозашта, колхозашта, бригадашта, къахьегаме новаторшта материальный а моральный а стимул лар.

Парте массе а тайпара гъо дерда коммунистический общество хьалъеца йилма лоархлэм лакхьара, производствоний низаш деглайохилгара керда йилма-технический торонаш гучайохача тохнамаш халкьаба-ра, йилма техника, кердагъа дола толамаш шерейн сикхен практикан юкьейохара, юкьарчал доацаш производствоний а тлехьа, экспериментальный балхаш айдара. йилма-технический информация хьокхаме отта-яра, даьм-мехкара а доаьол дехьара а дикангъа йола опыг йоаьрей длаьоржарейн ерригача системада. йилма юкьарчал доацаш биззаца боараме производствоний низ хургъа.

Производства дерригача доакъойн тайпаш хадданза технологи тоаелга уьж деглайохара хиланза дарг-доаца хьал да. Технический прогрессо торо хулийтаргъа, сага къахьегам аттача баккха, производствоний процессаш наогай оварса хилийта а сикхе а, уьж нийса хилара лакхьарча классагъа кхача, промышленность дукхака хьаьо хламаш стандартах хилийта, поточний конвейер производствоний дукхагъа юкьейохьа. Механический обработка тлаьхектаргъа, хиланза ца йоалча моттигашца цуна метта да а от-таргъа хие методаш, технология электронергех пайда эцар, электроникий, и.кх.дл.; производствоний технология дахо дукхагъа моттиг длаьохаргъа радиоэлектроника, полупроводникшча, ультравуька. Керда, техникада кийчъеш, предприятеш хьалъелга дувзадалитга деза болх беш яраш эргайохаш юьзатоаярца, цар оборудовани керда яхарца а модерниза-ци яьра а.

Предприятеш специализаци кооперировани деглайохар, хьалха цох тарра вшаь тарра йолча пред-приятешта кооперировани елген техника прогрессанеи общества къахьегам нийса вшагйотболларан эшаца лоархлемегъа долча хьалхел ца да. Цхьан тайпара йола продукция араьха еза дукхагъа даькье специализаци яьча йокхкача предприятешча, уьж рациональни дла-юха нийсъялга пайдане вшагйотхьа а доакхаш.

Кердача техникон балха ди лоацарш дладех къахьегам вшагйотхьабакхара кхы а лакхьарча ларгъа далга. Технический прогрессаш производствоний дикангъа вшагйотхьаьхарахил хлара предприятеш бизза пайда эца беза къахьегаме оварсел лакхьаран про-дукцера шийга длаьбда мах лоьбаран. Цо лерхI: къахьегаме оварсел алапечи нийсчича сикхалга дегла-ухилга, къахьегаме нормировани тоаелга, балха ха ца йойтилга, производствоний ерригача зеношча боаха-ма расчеш юкьейохла.

Технический прогресс деглайохарца дувзаденна промышленность а халкьа боахаме кхьча доакъош-карча а болхой квалификация хадданза лакхьелга йаламате боанкхача лоархлеме да. Диллаз даргдоацаш да механизацион автоматизаци чакхьанкхара дувза-денна производствоний цу а вокх участникарча муька-буьлача а кхьча балхаш тла учача а къахьегамхой плана боараме кийчбар, юьаломабар, царех нийса пайда эцар.

Хланз йолаш йола предприятеш хадданза тоа а лургъа, коммунистический общества предприятеш а хулаш уьжаш дегла а ухаргъа. Цу процесса белгалонаш хургъа: керда техника, производствоний процес-сашта йинзаь автоматизаци яьча юкьейохарча а дувза-денна производствоний организаци а культуьра а класс лакха хилар; болхой культурно-технический боарам лакхьар; дахо а дукхагъа физический хьаькьален къахьегам вшагйотхар, предприятеш коллективана юкье инженерно-технический болхой уделний дозал лакхдар; опытно-тохнама балхаш доаржделген пред-приятеш йилма институташча буьвзам члоагйотелге; яьх деглайохилгала, йилманна карагиданьараш къахьегаме организацион а оварсел а дикангъа дола хьокхамаш юкьейохар; предприятеша доал дарча къахьегамхой коллективаша шера даьга лацари къахьегаме коммунистический формаш длаьоржар-яри.

(Даьхадар 2-ча оаьго тла.)

СОВЕТСКИ СОЮЗЪ КОМУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ПРОГРАММА

(Диахододар, Долалур 1-ча оагӀо тӀа).

2. Юрта боахами юртар общественни отношенеш дегӀаахнар

Низ болча промышленноста цхана тоалуп боагӀа массайолча оагӀорахара дегӀабена, лакхера продуктивност юла юрта боахам хьалбар—коммунизм хьалхара хиланза даргдоаца хьал. Парте вӀашагӀдолл кертера, шоайла чоагӀа вӀаши дуваденна дола декхар кхоачашде торо хулийтаргӀолаш дола юрта боахама производствени низаш дегӀадоагӀилла: а) бахача наха шортта тӀехдика кхачан продуктши промышленноста бедали хилийтар; б) юлаш-юлаш советски юрташ коммунистически общественни отношенешка ялари юрташтен городаштен юкхера башхало кертера дахьке дӀахьхари йа-лашдар.

Юрта боахам дегӀабоалабарен тӀех-тӀехьагӀа мех-на дукхагӀа эшача юрта боахама продуктташ мохн йадашбарен кертера нийт ба юрта боахама масса-йолча оагӀорахара механизаци интенсификаци юр-йилмахи дикагӀа юлча опытахи пайда а эшаш еригача колхозашкен совхозашкен лавтӀанча бечӀ бал-хен хьайбай леладарен лакхера культура хилийтар, хьегӀа кхач цунах дӀадоарен махулла ихо а деш еригача юрта боахама культураш хьувъяри хӀара гек-тара гӀахьаюла продукци дукхагӀа хилийтар. Цу ларда тӀа йадаш деа общественна эшачуна хьегӀа юрта боахама продукци хаданза дегӀаар. Техникала йадашбарен производство вӀаштӀехьагӀа-кхачен хьахьагӀа юрта боахам тӀехьагӀа дук-хагӀа промышленноста боарма гаргагӀорба; юрта боахамера кхьахьагӀа промышленностерча кхьахьа-ма дахьа хинна дӀаоттаргӀа; юрта боахам йадаш стӀихек тӀиша хилар лоархӀама кӀезит а лургда. ХӀаьта дӀахо дукха хӀама на эшаш дӀа а даргда.

Юрта боахам дегӀабоалабарен лоархӀамера этап хилар бахь долен эрий дадаш лавтӀах кардерза-рах, йокхий керда совхозаш вӀашагӀаюхарах, МТС эргӀахарах колхозашка производство кечалаш йох-нарих, планирование керда порядок юкьеюлаарх, юртагӀа кхьахьагӀа материальни безам лакхба-рах.

Парте дӀахойодача хана чоагӀа уйла тӀаюхий-таргӀа бахь долен эрий дадаш долен лавтӀах кар-дерзагӀа районашка юртабоахам дегӀабоалабара.

ДӀахо юрт коммунизмагӀа ахар юртагӀа социали-стически боахама цӀахьке а форма — колхозаш совхозаш дегӀаарен тоагӀарен нахьтаца хургда.

Колхозни строй советски коммунистически обще-ствах кӀаста йиш йоаца дахьа да. Из В. И. Ленина белгалба, исторе техка, ахархой башхалонаца бех-чаца тайпара бола болхаш-болхаш уж коммунизмагӀа бовлара нийт ба.

Колхозни форма бизза кхоачам бу юрта хӀанзарча производствени низаш дегӀадахака боараман цун хьашташтен, керда техникен йилманна карагӀ-дашнарши дикагӀа юкьеюлаха а кхьахьагӀа рес-урсех рационально пайда эца а йиш хулийт. Кол-хозо вӀаши нийсду ахархой кӀаста шой хьашта-ши общества, дерригача халкьа хьашташи, бахьа балхаш хьахиннар хӀаранена а массанена а цхьатар-а эшаш хилар, кхьахьагӀа оварле лакхьара лар-да тӀа ахархой дохди цар вахара хьали лакхара шерра торонаш хьаелл. Бизза пайда эца беза колхоз-ни стӀолах йоахкача торонехи из толашгӀа хилара-хи. Колхозо ше боахама общественни форма хилар-ча хьахьа, организаци хьахьагӀа, тӀехь-тӀехьа чоа-гӀагӀа дегӀауаргӀолача демократически лардагӀа дил-лаца йадаш колхознишана шаш шой производ-ствана доал делга, цар творчески инициатива шер-ра йоржаелла, колхознишак коммунизма уйлаца кхетабелга. Колхоз ахархошта йола коммунизма школа я.

Колхозни строй экономически тоагӀа торо ху-лийт колхоза долахьен дерригача халкьа долахьен кӀезит-кӀезита озаг гаргоаца, тӀехьа тӀаюагӀа хана уж цхьа коммунистически долахье а хинна дӀа-оттае а.

Юрта боахам дегӀаахара тӀехь-тӀехьагӀа дукхагӀа лоархӀам болаш а совхозаш — юрта кертера соци-алистически предприятеш. Совхозаш декхарила я дикагӀа юлча, йилма бакъьях хьахьагӀа, экономи-чески пайданагӀа юлча методашча общественни про-изводство лелаяра, культура а балха оварле а ла-кха хилара колхозашта хьохам тел.

КПСС-а лерхӀ болхлой классан колхозни ахар-хоштен юкхера йохаргӀолача хьахьагӀа дӀахо чоагӀа-яр СССР-е коммунизм хьалхара политический со-циально-экономический чоагӀа лоархӀам болаш хил-лар.

А) ЮРТА БОАХАМА ПРОДУКТАШ ШОРТТА ХИЛИЙТАР

Берригача бахача нахан халкьа боахаман маи-шча юрта боахама продуктш йадашбар дукха декхар оттаду юрта боахама продукте еригача обьем 10 ше-ра шозен ахазен совьанкха, хӀаьта 20 ше-ра ихоз-зен ахазен совьанкха. Юрта боахама продукци дегӀаа-хар из эшачул массас а лахьагӀа латта деа. Со-ветски Союз халхарах ит шер юрта боахама кер-тера продуктш сага сӀх лархӀа яхара диллача Америка вӀашагӀахьиттаца Штател хьалхьагӀа.

Берригача юрта боахам дӀахо дегӀаахара кертера звенои хьайбай боахам чехика дегӀабара базен я йлат мамогга дукхагӀа даххар. Ялати культурал валови производство тӀаь ше-ра чухь шозален дукхагӀа лакхлургӀа, хӀаьта цар хьувчам — шоза. Дик-на дукхагӀа доакхаргӀа кӀа, хьахьагӀа, крупай кийи культураш.

Чехика дегӀабоагӀаргӀа хьайбай боахам. Хьайбай продуктш йохилла совдаргӀа: дукх даххар хьал-харча ит шер кхозза гаргӀа, хӀаьта тӀаь ше-ра — хӀама да эшаш диазза; шура якхяр ит шер — шоза совгӀа, хӀаьта тӀаь ше-ра — кхозза гаргӀа. Ях лархӀа хьайбай продуктш йохилла кхоачаш-дергда хьайбаш коа тӀара оалхазарши дебадара, цар фу тоадара, продуктивност лакхьара, эггара хьалхарча дахьке хьахьагӀа, шекара свекла, доа-кхьара юш йолча кхей, иштта кхьахьагӀа культурай чотӀах йохка доакхари база хьаьра нахьтаца.

Юрта боахаме кхьахьагӀа оварле ит шер шоз-зен ахазенчул кӀезитгӀа йоацаш, хӀаьта тӀаь ше-ра пхезза — яхьаза лакхлургӀа. Промышленни про-изводствечул дукха дукхагӀа а йоагӀаш юртагӀа боа-хама кхьахьагӀа оварле чехика дегӀаар торо ху-лийтаргӀа юрта боахам промышленност тӀехьабу-силта дӀадакхен дегӀабенача коммунистически обще-ства боахама лакха оварле йола дахьа даь из дӀаот-табен.

ДӀахо юрта боахама механизаци ярах, комплекс-ни механизаци юкьеюлаарх, автоматика сред-ствах пайда эцарах, хӀара зоне лакхара технико-эко-номически хьохамаш дала тарлуш йолча машинни система юкьеюлаарх латт юрта боахама кхьахьагӀа оварле лакхьара лард.

Кертерча декхарех цаӀ лерхӀ парте юрта боаха-

ма чехика электрификаци юр. Пачахьалхкен энерге-тически системагара, хӀаьта иштта юрта электростан-цеш хьалхьагӀа а йадашбергӀа еригача колхозаш совхозаш производствени а бытовое а хьашташ эшача электрически низаш.

Юрта боахам техникески йохакхьибар кхьахьагӀа а производств а организаци эггара прогрессивни йолча формашен методашен, юрта боахама про-изводство болхлой культурно-технически боарм ма-могга лакхбарча дуваденна хила деа. Колхозашкен совхозашкен тӀехь-тӀехьагӀа дукхагӀа хурга гӀовал йолаш, керда техника, йовзаш, лархӀа юрта боа-хама кийчбаь бола болхлой. ЧоагӀа лоархӀам болаш да юрта боахама машинша лораш лелайри царех мамогга дикагӀа пайда эцари.

Лакхара, тешшаме дола, хаданза дегӀауа хьув-кьамаш хилийтар, йадаш стӀихийни низаш зенех, кӀаста тӀаь юлча юрта боахам муктабакхара лавтӀа чоагӀа тоадара, иштта хьайбай боахам дегӀабоалабара а динза даргда.

— йилма мамоггаца тайпара йадаш-экономически зонашкен районашкен юрта боахам дӀахьагӀа, хьувъяра дикагӀа хьалаш дола а кӀезитгӀа. ХӀама дӀадода а юрта боахама продукци йохакхилла лакх-дергдаш йохаргӀагӀа дукхагӀа латтаргӀолен спе-циализаци юр;

— моттигерча хьалхашкен хӀара боахама специа-лизациен хьахьагӀа еригача колхозашкен совхозаш-кен лавтӀах дикагӀа пайда эца а, экономический гӀойленгӀа долча тайпара боахама доакхотш цхьан тарде а хьувчаш йоадача культурашта мет-тел дикагӀа хьувчак культураш юш хӀамаш дӀаюа-ча лавтӀах дикагӀа йола структура юкьеюлаа а торо хулийташ йола йилма мамогга лавтӀах боахаме хьайбай боахаме хьахьагӀа мероприяти систем-а юкьеюлаагӀа; гӀойленгӀа йола севооборот-таш юкье а йоадаш хӀара колхозон совхозон дика-гӀа йола агротехника методаш практически карма-заелла, еригача культураш дикагӀа долча фуца дӀаюа-гӀа йадашдолча, еригача районашка тешаме доакха-рий базаш хьайойла, колхозашкен совхозашкен зоо-техникана карагӀдиннарш дӀадоаргӀагӀа вӀаштӀехь-доакхалда;

— юрта боахама рациональни массайолча оа-гӀорахьарен химизаци йойла — маишча минеральни удобренеш, оасар дукхал, дӀаюагӀа хӀамашта а хьай-башта а хулача лавтараштен царех летача садоагӀаца хӀамаштен дукхал кьовсам лоаттабара эша хими-чески биологический средств хулийтилла; еригача колхозашкен совхозашкен моттигерча удобренеш дика-гӀа пайда эцала йадашдолча;

— шерра пайда эцала биологический йилманна карагӀдиннареш, кӀаста лавтӀа тоадара тӀехь-тӀехьа лоархӀам лакхлурча микробиологех;

— йохьал увтӀаца районашкара миллионаш гектарш хилал долча кердаца лавтӀах хий дил-лара а долчаш дола хий деа боахамаш дегӀадоала-дара а ирригационни гӀишлош хьалхара шерра про-грамма кхоачашйойла; лавтӀа лораш хьу йоагӀаш, хий соаде моттигаш хьахь, дагӀенашка хий, дек-наш, ушалаш йохьахь да болхаш шердола; лавтӀа-на хулача михен ирозоца хаданза кьовсам лоаттаболба. Хуний, хий, кхьахьа йадаш торонаш лораяра, царех дикагӀа пайда эцара, уж юкхьа-таоттарга, совьахара дукхагӀа терко ертӀа.

Парте гӀо дергда юрта боахама йилма дегӀадара, юрта боахам дегӀабара кертера гулаух тахара йил-ман болхлой творчески низаш тӀадерзадергда, йил-манна карагӀдиннарши дикагӀа йола опыти шерра юкьеюлаа гӀертӀагӀа лавтӀахара а хьайбай боа-хамдарча а балха, йилма-тохкама учреждениеш опы-ти станчениш юрта боахама хьалхле лелача лоархӀа-ме дахьа лаца деа, хӀаьта йилма болхлой специализа-ци юкьарчалоацаш юрта боахама организато-раш хила декхарила ба. ХӀара област а зонашка диллаца цхьан тайпара йолча областни групп хила деа шой долахьа докхий боахамаш хӀанзар ма-териально-технически базен а йолаш йола колхозаш-тен совхозаштен цар района меаргӀола рекоменда-ци увтӀаго юрта боахама йилма-тохкама центрах. Юрта боахама йилман депарен заведениш учрежде-ниш дукхагӀа дахьке юрташча хила деа, студенташ дешаш болх беши, болх беши дешаш хила тар-лурдолаш юкьарчалоацаш юрта боахама произ-водствана ювазена хила деа.

Б) КОЛХОЗАШИ СОВХОЗАШИ КОМУНИЗМА-ГА ВОДАЧА НАХЬ ТӀА, ЮРТАРА ОБЩЕСТВЕННИ ОТНОШЕНЕШ ЭРГАЯХАР

Колхозаш совхозаш дегӀаахара экономический лард а производствени низаш хаданза дегӀадахар, царех пайда дикагӀа эпар, производств организаци боахам дегӀабара методаш тоагӀа, кхьахьагӀа овар-ле хаданза лакхьар, дикагӀа болча кхьахьагӀа, дикагӀа а дукхагӀа а хӀама хьаьдарах дукхагӀа алаш далагӀах принцип цӀахьагӀа лелаяр. Цу хилий тӀа колхозаш совхозаш шой производствени отноше-ней, кхьахьагӀа оамала, кхьахьагӀа вахара хьа-лен культури боарма хьахьагӀа тӀа-тӀа дукхагӀа коммунистически хьахьагӀа йола предприятеш а хинна дӀаоттаргӀа.

Колхозий хьахьагӀа парте политика латт дерри-гача халкьа хьашташ шой кхьахьагӀа хьахулар совдакхна колхозни колхозни материальни безам хилари вӀаши тардара ларда тӀа. Пачахьалхкен но-вообстала дергда колхозни строй производствени низаш лакхлара, еригача колхозаш экономический лакхьара; цу хана чухь лакхлара деа коммунистический общество хьахьагӀа колхозни ахархоша лаца дахьа.

Пачахьалхкен колхозаш йиза йадашбергӀа хӀанзарча машинни техника, запасной оатхалашча, химикаташча, производств кхьахьагӀа средстваш, гов-зал йола бӀаш эзараш керда болхлой кийчбергӀа, юрташча дикагӀа дӀаюхийтаргӀа капиталыни вложениш, колхозаша шой вложениш лакхьара цхьана. Дукха а дукхагӀа хургда юрта доагӀа тайп-тайпара промышленни товараш.

Колхозаш совхозаш пачахьалхкенна хьал-хашара шой договорни декхарах цӀахьагӀа кхоа-чашдар берригача халкьа боахам дегӀабоалабача цар дахьа лелача хуваца йиш йоаца принцип я.

Пачахьалхкен юрта боахама продуктш ийра система колхозни экономика мамогга лакхьара ларда тӀа кийчеш йола продуктш дукхагӀа а дикагӀа а кийчьара тӀаерзаш хила деа. Заготовкой планаш увтӀае эза колхозий производствено-боахама планий лоархӀам а беш, из деш юрта боахама производств хьашташ, из нийса дӀа-юха нийсъяр, цуна специ-ализаци юр цӀахьагӀа лерхӀа а лерхӀам.

Эцара юрта боахама продуктш махьий юрта дӀа-хьаца производств средств махьий хьахьагӀа политика хила деа промышленност сання, юрта боа-хаме а шеррача воспроизводства хьашташ колхоз-ашка хиланза ягӀоаца накоплеш хьахьари а лоархӀам. Эцара продуктш махьий боарм хила деа хаданза кхьахьагӀа оварле лакхьар производств-вагӀа дӀадоар лохдари колхозни безам тӀабохийташ, хӀана аьлча колхозни дохдаш лакхьара лард юрт-

боахама продукци дукхагӀа якхьари цунга дӀабода мах лохари.

Колхозаш толамца дегӀаахара лоархӀам бола хьал-да дохдаш дӀа-юха нийсъяча хана накоплениш пот-реблениш нийса вӀаши таргӀа. Колхозаш дегӀаах-калургӀа шой производствени, страхово, куль-турно-бытовой общественни фондш хаданза шер-теш на хилча. Цуна хӀара колхозо кхоачашьянза ягӀоаца правило а хинна дӀаотта эза кхьахьагӀа овар-ле лакхьагӀа хьахьагӀа юкьарча боахамера йоа-гӀа колхозхой дохдаш лакхьари цар вахара хьал тоадари.

Боахама лоархӀам болаш да колхозашка кхьахьагӀа нормироване алаш методаш тоагӀа, боахама дикагӀа дола хьохамаш дӀаер бахьан долаш кхьахьагӀах кхьа тӀа а алаш далаш балха дикагӀа материальни безам тӀагӀоргӀола кхьахьагӀа формаш юкьеюлаари. Цхьатарга болча кхьахьагӀах еригача колхозни система масштабе цхьатарга алаш далаш принцип хаданза чакхьоакхьаргӀолаш тайп-тайпара зонаш-на, хӀаьта иштта зонаш чухь а, цхьатарга доадаца йадаш-экономически хьалхаша йолча колхозий дох-даш лакхьар тӀа-тӀа дукхагӀа цхьатарга хургда экономикаш хьалаш хьахьагӀа деа, хӀара колхоз-а производствени болх чакхьагӀах беза цӀахьагӀа йолча боахама расчета ларда тӀа.

Ший организаторски балхаца а экономический по-литика гӀулаухашча а парти гӀерт ухь гаргӀагӀа шер-рашча экономический мела йолча колхозаш тӀехьахьагӀа динза дӀадакхна а еригача колхозаш экономический низ болаш, йохкхий дохдаш йоагӀаш хилийта а. Парте декхар оттаду колхозни кадрш хаданза чоа-гӀагӀа а кхеташ а, колхозни демократи, колхозий гӀу-лаухашка коллективни хьалхле лелаяр принцип дӀа-хо а йоржаелла йадаш.

Колхозаш дӀахо а дегӀаахьара хьахьагӀа лакхлур-гӀа хӀанзарча техникески средстваш шашта чухь кертера моттиг лоагӀагӀола цар производствени фондш.

Колхозаш экономический лакхьагӀа йиш хулий-таргӀа колхозашта чухь отношениш эргӀаюахаш тоагӀа: производств юкьеюлаара боарм лакхьа; кхьахьагӀа нормировани, организаци, алаш пачахьалхкен предприятеша болча боараман формане гаргоаца, хӀара бетта гарангировани алаш теларга дола; обще-ствени деш дола гӀулаухаш шергагӀа дегӀадоа-ла (общественни кхача, берий бешамаш яелши, бытовое учреждениш, и. к. д.).

Ший ресурсий чотӀах берригача колхозхой хьаш-таш кхоачашдурдолаш лакхлурба колхозий юкь-ара боахам хьалда йолча этапе. Цу ларда тӀа сага ший бола подобни боахам экономический пайдана боахам болаш-болаш дӀабоарба. Колхозий юкьарча боахама колхозхой шой долахьагӀа бола боахам бизза хуваца могаца хана, кӀезита хӀама тӀаюагӀа подобни боахам лелабар пайдана ца хиларах колхозхой шаш тӀиша бахьнаца хана цар шаш бутарга из боахам.

Производствени низаш лакхларагӀа колхозашта юкьара производствени бувазам дегӀадоагӀаргда, боахам юкьара безарабар процесс кьахь-кьахьагӀа колхозий доахьел аяраргӀа. Могаде меаргӀолаш да колхозий юкьара предприятеша культурно-бытовой учреждениш, пачахьалхкен-колхозни электро-станцеш, юрта боахама продуктш юкхьагӀа чакх-йоаха, дӀаоттагӀа лораш, дӀаюхийта, тайп-тайпара гӀишлош у, гӀишлой материалаш, конструкци хьаю, и. к. д. предприятеш йохилла. Шой общественни рузька лакхларагӀа хьахьагӀа колхозаша тӀа-тӀа а дукхагӀа дахьа лоагӀаргда дерригача халкьа пайда эцашйолча предприятеш, культурно-бытовой учрежде-неш, школах-интернатш, клубаш, больницаш, сало-нама цӀахьагӀа хьалдеа. Шой лоаме а хиланза дарг

3. Халкьа боахама хьалхле лелаяри планаш увтӀагӀа

Коммунизма материально-технически база хьаеш хилар дӀахь боахама хьалхле лелаяр хаданза тоагӀа. Боахама планаш увтӀагӀа цуна хьалхле лелаярен еригача звеношка кертера теркам бе беза материальни, кхьахьагӀа, финансий кхоачамех йа-лама рузькхий лертӀагӀа а дукхагӀа а пайда эцара, совьан хӀама да ца дахьагӀа, рузька ца доадара. Общества хьашташ кхоачашдар дукха, хӀама кӀези-тагӀа дӀа а дохиташ рузька дукхагӀа дахьара — из да хуваца йиш йоаца боахам дегӀабоалабара закон. Доал дара апарат мамогга чохьахьагӀа йоацаш дар-гӀагӀа еш тоаде деа халкьа боахама хьалхле лелаяр.

Лакхе денз лох кхачалца планаш хьалхле лелая-елга тӀаерзагӀа хила деа керда техника чехка дегӀабоалабар из производствана юкьеюлаари. Халкьа боахама еригача участнаш цӀахьагӀа лелаянза ягӀагӀа производств средств пайда эца-ра йилмао махьара оттаг прогрессивни нормати-ваш.

Парте эггара халхара лоархӀам бу капиталыни вложениш бола пайда лакхлара, капиталыни бал-хаш пайданагӀа а даргӀа а хургда нийт лахара, капиталыни вложениш хӀара дӀадахийтача сомк мас-санахь а эггара дукхагӀа продукци тӀахьагӀа йадашдара, дӀадахар юкхаметтадара ханаш лоацара. Капиталыни затрай структура хаданза тоагӀа а царна юкье оборудоване, машинаша, станокаша ла-ца дахьа лакхде а деа.

Кертерча участнаш капиталыни вложениш кон-центраци юр, капиталыни затраш доакхотш деш йохьагӀа дӀадакхна, хьалхеш латта предприятеш болх бе йоаюлийтилла сӀидар планаш увтӀагӀагӀа боахам вӀаштӀехьагӀахьара хиланза даргдоаца хьал а хинна дӀаоттаргӀа.

Продукте дикагӀа хаданза лакхьар экономика дегӀаар эггара чоагӀагӀа дӀахьар да. Советски пред-приятеш продукци дикагӀа йолча капиталыни пред-приятешчул лоархӀам боллаш дикагӀа хила деа. Ца дара эш общественни тӀахьагӀа а болаш йола гӀулаухий система шерра юкьеюлаар, планаш увтӀа-теаца, предприятеш балха мах бечӀа, социалистический хьаю юкьера продукте дикала хьохамий лоархӀам лакхьар.

Халкьа боахама пачахьалхкен централизованни хьалхле лелаяр чоагӀа а тоа а деш, доал дара демо-кратически лардш мамогга дегӀабоалабаре лерхӀ ко-мунизм хьалхьар. ЦаӀ йолча халкьа боахама плана рамка чу дӀахо а шерлургда моттигерча органи а предприятеш а боахама хьахьагӀа шой лоаме хила-ри бохьонаш, планаш увтӀагӀа тӀа-тӀа а дукхагӀа лоархӀам болаш хила эза предприятешара йолаена дохара йоагӀа планаш предложениш.

Централизованни плановой хьалхле лелая эза кер-тера дахьке: халкьа боахама планий кертера хьохамаш оттадари уж кхоачашдари хьахьагӀа, дохе-ра хьахьагӀагӀа предложениш мамогга лоархӀам а беш; моттигашча увтӀагӀа планашта координаци яри бувазам хилийтар; йилма-технически хьахьагӀа карагӀдиннарши дикагӀа йола опыти йоржагӀа; техникеский прогресса, капиталовложениш, производств-во дӀа-юха нийсъяр, кхьахьагӀах доагӀаца алапе, махьий, финансий хьахьагӀа цаӀ йола пачахьалхкен политика дӀахьараш учета а статистика а цаӀ йола система чакхьагӀахьара.

Халкьа боахам дегӀабоалабача цӀахьагӀа лелаян-за ягӀагӀа пропорциональност, хьахурийоацаш хьал-хьагӀа а дӀахьа эза боахама диспропорцие, экономи-чески дегӀаахара тешшамеца лакхьара темпай, пред-приятеша ца соаш хаданза болх бара, халкьа ваха-ра хьал хаданза лакхара торо хиларах тарра тоам хилал боахама резерваш йадаш а еш.

доаца, эшаш дола экономический хьалаш хилара а ларда тӀа чакхьагӀа эсача цу еригача процессаша ерзош-ерзош колхозни-кооперативни долахье дер-ригача халкьа долахьен оамале ерзогӀа.

ДегӀаахара бокхьа нийт бе беза совхозий: продук-ци хаданза дикагӀа а дукхагӀа а арахеца, кхьахьагӀа оварле дегӀаара темпаш лакхьа, продуктегӀа дӀа-доар хаданза лохде, производств рентабельност лакхьа. Цо дӀахь совхозашта экономический пайдана хургӀола специализаци елга, Городе баха нах кхачан продуктта йадашбара бола цар лоархӀам лакхлур-ба. Йлат, боамби, дукх, шура, тха, баца, дарааш, сомаш, кхьахьагӀа продуктш йоаха механизировани, дика вӀаштӀехьагӀа, толашгӀа йола фабрикаш а хинна дӀаотта эза совхозаш, дӀадув фуи племенной хьайбай боахама мамогга дегӀабоалабача беза.

Шер а тоа а лургӀа совхозий материально-тех-нически база, царна чуха вахара материальни куль-турни хьалаш городерча хьалашта гаргагӀагӀагӀа. Совхозашта хьалхле лелаяр оттаде деа тӀа-тӀа а лакхлурча демократически бохьонашча, боахаме культурно-бытовое дешаш кьахьагӀа болхлой гӀулаухаш нахьен коллективай, юкьарча собраней, производствени совещаний бола лоархӀам лакх а беш.

Колхозаш совхозаш дӀахо дегӀаахьара лакхлур-да царна шашта юкьера а цар моттигерча промыш-ленни предприятеша а бувазам, шерлургӀа тайп-тайпара производстваш цхьана вӀашагӀагӀагӀа прак-тика. Цо балха низаш, производствени кхоачамех барчача шер лертӀагӀа а биззагӀа а пайда эцала йадашдара, общественни кхьахьагӀах оварле лакхь-ергӀа, бахача наха материальни культурни ва-хара боарм лакхьара новьтоацаш дергда. Экономиче-ский гӀойленна хилара хьахьагӀа юрта боахам цун продукци промышленни хьахьагӀа кийчелениш органи-чески вӀаши таргӀа йола аграрно-промышленни объ-единенеш кулаш-кулаш хьахуругӀа, юрта боахаме промышленни предприятеша рациональни специ-ализаци кооперировани а еш.

Колхозашкен совхозашкен дӀахо а производств дегӀабоалабара, царна чуха общественни отношениш эргӀаюахаш, тоалуп юрта боахам кхьа а лакхьагӀах, производств хьаьагӀа дӀа-юха нийсдари коммуни

СОВЕТСКИ СОЮЗ КОМУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ПРОГРАММА

(Диахододар, Долапур 1-чен, 2-чен оаглог тла.)

мел глорт тла-тла лакхлурга къахьа йолча моральни стимул, дахьа толамашта общественни мукарло дара, деришгача халкъа глукх бахьан бола хларане бехтокхаме йолча уйлан лоархлэм.

Планирование, центральни моттигерчен организаци, предприятий, колхозий балха мах бара ерига система хила еза кхы а йонкхалга йолча планови заданешта, дикагга йолча производственни опыт мамогта члоагга йолча пар безам тлабохиташ. Къахьста хьаллаца еза производств дукхала а дикала а дола хьокхамаш лакхе керда торонаш лохаша царех пайда эцаша йолча инициатива а цу хьакъеа доаха толамаша.

Хаданза тоаданза даргдац техникески нормаш увтателга, къахьегамаш алапни премешни телара системаш, бахча балха дукхалаш дикалаш сомаца лоаттаб тлабохиташ, уравниловна ятта йиш яц, еригача предприятия балха боарам лакхарча хлара болхлочун безам тлабохиташ йолча материальни стимулироване коллективни формаш лакхьанца яргьац.

Коммунизм хьалтеш биза пайда эцанза баргбац товарно-ахан отншене социализм йолча хана цар хьакъеа кердачулоац хьакъеа. Цу хьакъеа хьа бонка лоархлэм болаш да боамаха расчет, ахча, мах, хьадечунга дладор, пайда, торговли, кредит, финанш санна йолча экономика деглайоаларца инструменташ юкьеоалар. Ца йолча халкъа юкьарча коммунистически доахьен формаш хлама дла-юха нийсдара коммунистически системаш далац товарно-ахан отншене экономически пайдане йолчара а янна, шоаш дларгьа.

Коммунизм шерра хьалтеша еригача хана общест-

ственни продукция национални доходи дла-юха нийсдара бюджет бола бонка лоархлэм бусаргба. Длахо а ахан кредитни система, советски валюта члоаггилурга, тла-тла дукхалга хлама эдалуш хилара лакхлурга сом, дунен халкъий арене члоаггилурга цун лоархлэм.

Мамогта лакхьанза яргьац боамаха расчет, руз-къан члоагга кхом бе, порад, кизигалга доаде, хьадечунга дладор локхен производств рентабельность лакхьен герт дла. Хаданза тоа еза махкий система, коммунизм хьалтеша декхараша, технически прогресса, хьадери дладораш лакхьаларга, производственни издржаш лохьаларга хьажна чанх а йоахаш. Махьама тла-тла дукхалга боараме, хьакъеа еза общественно хиланза яргьаца къахьама затраташ, лертла болх беш йолча предприятие производствен издржаш лохьаларга хьажна затраташ а цунна лоархлэм боллаш пайда балга а лалаше дла. Къахьегамаш оварле лакхьарен продукция дладор локхарен кийлен тла хаданза, экономически мадоагглара махаш лохдар коммунизм хьалтеша ханарча политикана юкье кертерга лоархлэм ба.

Иаламате дукха халкъа юкьарча фондаш йолаш а советски общество. Цудуха кьамий рузкьа лорадара а йонунах нийса пайда эцара а бола учетен тла-хьомаше лоархлэм ланхлу. Халкъа доахьа долча хлара сома кхом бар, цунах дикагга пайда эцар, средстваш хьетамца длаахитар, боамаха плановий хьалхе лалашелен цуна доал дара методаш хаданза тоа, организованности хьетаме йолча дисциплине лакхьар, халкъа инициатива деглайоалар советски обществос коммунизма беш бола нийт сибара низ бола хьасташ да.

II. Халкъа материальни вахара хьал лакхдара хьакъеахьа парти декхараш

Советски халкъа турпалерча къахьегамаш хьалый низ бола а масса оаггларча деглаена а экономика. Хланз йолаш берригача бахача махъа: болхлой, ахархой, интеллигенция — вахара хьал сикха айдара ерига торонаш. КПСС оттаду деришгунен-исторически лоархлэм бола декхар — Советски Союзе молагла капитализма мехкача нийсдича, дунен тла эггара лакхалга бола вахара боарам йолашар.

Из декхар коахашдергда ухь нахьаца: а) хьийгача кьин дукхалген дикалген хьажна индивидуальное луш дар рознични махаш лохдарчен бахача наха тлара налогаш юкьарчен цьан тар а деш лакхелга; б) хьийгача кьин дукхалген дикалген хьажна доацаш, вешта ахьа мах боацаш (дешар, дарба, пенсе йолашло, берий учрежденешка бешар леладар, коммунални глукхаш мах боацаш хиларга довлар и, кх. д.), обществ членаш эшараша йолаш бе хьомажаш йолча, общественни фондаш шергелга.

Бахача наха реальни дохадш лакхьаларца сикха деглайоаларца, арацена товараш деш дола глукхаша, шерра доаржадергда нах чубахен культуру-бытовий гиншоло хьалтар.

Советски наха вахара торо деглайоаларца капиталистически мехкашарча къахьегамашчол лакхалга хургия, дукхметел бахача наха дохадий юкьера боарам чьатарча хуле а, хлана ахьа Советски Союзе кьаман доход общества берригача членашта глукхалга долча тайпара нийсонца екьарен буржуазни пачахьалкеша санна миллионнаш бола къахьегамхой боахара чоташ йаламате дукха рузкьа шоай бе доллаш а доаде а йолча паразитически класс чх хилари бахьан долаш.

Коммунизм хьалтеш материальни безам хилара принципаша хила дла хьама ленински положене тлара хьайоагга парти. Къахьегамаш хьажна мах балар хьайоагга тла хьама шера къахьегамхой материальни культуруни эшараш йолашдеш бола кертерга хьаст боллаш дусаргда.

Цуна хаданза кизигалга еза дукхачен кизигалгичен дохадша юкьера юкь. Квалификаци йоаца болхлой глукхара бараша тла-тла дукхалга квалификацияни хурга, хьалта квалификация къахьегамаш оварлене боарамаша юкьера башхалонаш кизигалгича алапешта юкьера башхалонаш. Властехьа тлехьа кизиг а луш длагорда, Берригача бахача наха вахара хьал лакхдеша хана дохадий лоха боарамаш дика лакхалгача коахаш айлурда, тлехьа тлехьагга эшарлурга ахархой болхлой, кизига алапни ийдене дукха алапни ийдене къахьегамхой, мехка тайп-тайпарча районска бахача наха дохадша юкьера юкь.

Цуна коммунизма галга ме глорт, хларане эшараш тлехь-тлехьагга дукхалга йолашдергда общественни фондаш чоташ, уж деглайоаларца темпаш къахьегамаш индивидуальни лурдар лакхдара темпаш тлехь хургия. Коммунистически хьанса деглайоаларца дарагга къахьегамаш хьажна декхар принцип ерига коахаша янначул тлехьагга, вешта ахьа, шортта материальни культуруни рузкьаш хилча, хьалта къахьегамаш обществ берригача членашта вахаре члоагга эшаш дола хьама хьанна длаятта.

а) БЕРРИГАЧА БАХАЧА НАХА ЛАКХАРЧА БОАРАМЕ ДОХОДАШИ ПОТРЕБЛЕНЕШИ ИАЛАШЪЯР, ТОРГОВЛИ ДЕГЛААХАР

Гарггарча 10 шера СССР кьамий дохадий боарам шоза ахьаза гарга, хьалта 20 шера — дукха сов эшаш доацаш хьеза гарга лакхлурга. Вахача наха хлара сага ларьла реальни дохадш 20 шера хьоза хьеза ахьазане дукхалга деглайоаларца. Цуна чьанна хьалхарча итт шера а берригача болхлой глукхара барийн (общественни фондаш а лоархлэм) реальни дохадш болх беша чьанна сага юкьера ларь хьаца шоза гарга лакхлурга, хьалта кизига алапни ийдерий категориях болча болхлой глукхара барийн дохадш лакхлурга, хьаргаша, хьоза. Цу тайпара хьалхара итт шера чакхдоалаш кизига алапни ийдене болхлой глукхара, барийн группаш мехка хургияц.

Колхозхой къахьегамаш оварле дика лакхалгача темпаша деглайоаларца ларда тла пар реальни дохадш юкьера ларьлачла болхлойарел сикхагга деглайоаларца, болх беш волча чьанна ларьлачла гарггарча итт шера шозанел дукхалга лакхлурга, хьалта 20 шера — дианзanel дукхалга.

Дика лакхлурга инженераш, техникаш, агрономаш, зоветболхлой, хьехархойн, медицина а культура а болхлой санна йолча, дукхача нахаш латтача советски интеллигенция алапеш.

Бахача наха дохадш деглайоаларца хьажна властехьадергда халкъа потребление юкьара боарам сикха лакхбалар. Берригача бахача наха торо хургия тлехь дикачен тайп-тайпарчен кьананца шоашта эшараш коахашболлаш йолашде. Гарггарча хана халкъа эшаша хьайбай продукт (дукх, хьонал, шурпий продукт) сомий, дикача сортех долча баца даарий дакъа дика лакхлурга. Берригача бахача наха коахашбалла хургда вахаре шерра леладеш дола тлехьдика товараш: дика а хоза а баркьаш, ко-

га глорс, советски наха вахар тоадеши хозеша йолча хьамаш — хланзарча ханара дика мебель, эргьаха тоаля чларга лелаш хьамаш, культуру лоархлэм бола тайп-тайпара товараш и, кх. Дика шерлурга бахача наха глукхаш де автомашинаш арацелаша.

Халкъа эша товараш арацелаша тла-тла деглайоалаш дола цун хьашташ дикла коахашдеш, дар хьуацамаха хьажна хила дла. Бахача наха дукхача тайпарча хьашташ хьажна, моттигерчен, кьамани, климатически хьалашка хьажна ший ханнаха товараш арацелар — эшаш дола предметаш хьадеш долча деришгача доахьоларча динза даргдацаш дола дладекхар.

Длахо деглайоаларгьа, халкъа деглауха эшараш коахашдара хиланза даргдаца хьал хилараш тарра, советски торговли, Мехкара еригача районска а нах бахача моттигаша а властехьахьа хургия культуруни торговли, шерра юкьеоаларгьа бахача наха глукхаш дара прогрессивни формаш. Шерлурга цун материально-технически база — тикай, складий, холодильникий, овоцехранилщай сеть.

Деглайоаларгьа юртара торговли эргьахьа тоае эшал йолча совиоло юрта боамаха продукташ длаухий-тигга властехьадикха длаш йолча потребительски коопераци.

Ший лоархлэм-боаргбац колхозни торговле а. Шолаглгача итт шера властехьадикхарда берригача бахача наха шортта материальни культуруни рузкьаш хилалга, хьаергга тлаоагга юкьа эшараша хьажна коммунистически дладекхар принципа довлар чакхданхара йолча материальни предпосылкаш.

б) ЧУЕЧА ЦЕНОМ ПРОБЛЕМА КХОАЧАШЪЯРИ ВАХАРА ХЬАЛ ТОАДАРИ

КПСС оттаду советски халкъа вахара хьал айдара эггара согатагга йолча проблема коахашдара декхар — чучеца ценом проблема. Хьалхарча итт шера мехкара дладорда коахашболлаш чуче ценош чх хилар. Хланз а готтаче вочен ценошка бахача длашалаша керда квартириш коахашаргьа. Шолаглгача итт шера хлара длашалга, царча хьалта сар йоахаша маьре бахачен кагирхой длашал а боллаш, доллаца хьаманца, гингенои культуруни вахарон дладехарашка хьажна йолашеш квартириш хургия. Ахархой кьанарча тайпарча ценошта меттел дукхалгача даьке керда, вай ханара ценош хургда, а — из де йиш йолча моттигаша эшараша тайпара тоа а деш царча реконструкци ергьа. Шолаглгача итт шера чуче ценош леладар тлехь-тлехьагга берригача гражданашта мах боацаш хургда.

Эшараша йолашеш, паргата, хьалтеш а эксплуатация а экономически йолча городаш, хьийлоа нах баха моттигаш, производственни, нах чубаха, общественни зданеш хьалтеша бонка лоархлэм боллаш да городаш хьалтар, архитектура, планировка. Городох поселкех хила еза наха къахьегамаш, вахара, салалар эггара дикагга дола хьалаш йолашдергда производственни зонаш, нах бахача районий, общественни культуруни учрежденеш сета, бытовий предприятия, транспорт, инженерни оборудованеи энергетикан рационални комплекси организац.

Хьатладоаггача хана коахашдешгьа коммунални гиншоло хьалтеш ерига городаш а болхлой поселнаш а тоаля хьозьарен шерра программа, цо дладехарда царча электрификаци, эшаша боараме газификаци, телефонизаци яр, коммунални транспортаци, водопроводаше йолаштар, городашкен кьийлоа нах бахача моттигашен вахар унахилена хилиятара, цига ганах йолгар а, хий диллар а, фон, лалтеш, хий доацаш моттигаше бляхьарча кьовсам лоаттабар а долаш длахо де длаца глукхалкий системаш чакхьахилга. Дукхалга хургия дукха йонка йоацен юкьерен хоза тоаля городаш, цо торо хулийтаргьа вахара хьал тоаде а унахиленагга хилията а.

Коммунални транспорт (трамвай, автобус, троллейбус, метро) шолаглгача итт шера мах боацаш хургия, хьалта иштта из ха чакхьахиллаш мах боацаш хургда коммунални глукхаш: хийн, газн, йоаго хьаман.

в) БАЛХА ХА ЛОАЦЪЯРИ КЪАХЬЕГАМА ХЬАЛАШ ДАХО ТОАДАРИ.

Хьатладоаггача итт шера коахашдешгьа ялх сахьат долча балха дента довлар — кьира чьа выходной дла а долаш, е 35 сахьат долча балха кьира — ший выходной дла а долаш, хьалта лалтане лалхарча балхашкен зеренча хьалашка къахьага длацача производственни — пхн сахьат долча балха дента, е 30 сахьат долча пхе денах латтача балха кьирага.

Шолаглгача итт шера къахьегамаш оварле йоаггала тайпара лакхьалара ларда тла дладолурда кхы а дукхалга лоацдачла балха кьирага довлар.

Цу тайпара, Советски Союзаш хурга дунен тла эггара лоацдачла а, хьалта цуца эггара оварле йолаш эггара дукхалга къахьегамаш хурга луши балха ди дола а мох. Дика дукхалга хургия къахьегамхой мукьа ха, цо кхы тла а цар культуру-технически боарам лакхара дола хьалаш хулийтаргьа. Балха ди лоацдарца чьанна йахьлургьа къахье-

гамхой мах телаш йолча шерра-шерара отпускан. Тлехь-тлехьагга берригача болхлостен глукхара бараштен тела эггара лоацдачла йолча отпуск кхы кьира дла кизигалга йоацаш йахьлургьа, хьалта длахо йодача хана — беттага коахаш. Мах луш йолча отпускан тергьа колхозникаш а.

Къахьегамаш хьалаш унахилени аттаглен дар — халкъа вахара хьал длахо лакхдара лоархлэмаш дарец чьа декхар. Еригача предприятишка юкьехьоргья хланзарча ханара кьерамшен техника средстваш, йолашдергда производствера човнаш профессионални лазараш, хургдаца санитарно-гигиенически хьалаш. Динахь а бус а болх бе безаш технологически процессаш ярашарен а бахача наха глукхаш дара эшаргарен дикнхача еригача предприятишка йолаш-йолаш дларгьа бийсана болх беш йолча сменаш.

г) УНАХИЛЕНИ ВАХАРА ХА ПЬАХЪЯРЕН ПОАКОХ ЯР

Берригача бахача наха унахилени лорарен даим тоарен йоакох шийна длаггацаш йолча пачахьалкхе, алха социалистически пачахьалкхе мара яц. Из йаламашу социально-экономически медицински мероприятии системаца. Коахашхургия ларараш ца хилиятар хозам боллаш кизигдараш, дукха нах цамогаш беш дола инфекционни лазараш дладекхар, вахара ха длахо йахьтараш тладерзадачла глукхалхий шерра программа.

Городашкен юрташкен бахача наха маьшаша мас-содатча тайпара лакхача гозалца медицински глукхаш длаца дикла коахашдешгьа. Из декхар коахашдеш дладехарда, шерра медицински учрежденеш хьалтар, царча больницени санаторени а йолаш, хланзарча ханара ашаратураца ерига медицински учрежденеш йолаштар, мехкара берригача бахача нахага диспансераш хьажилга. Къахьста терко е эза городаш юртен наьна а бера а унахилени лораря учрежденеш (бешар ду ценош, консултациен, берий санаторени больницаши, хьун школаш и, кх. д.) дукха хьалара.

Хланз долаш долча мах боацаш деча медицински глукхалхаша мах боацаш хургия цамогаш барашта санатореш а, хьалта иштта медицинкаш мара яц. Бахача наха городаш ахархача хьалашка салага торо хилиятар дукха хьадергда салага ценош, пансионаташ, городаш ахархача гостиницаши туристени базаш, байча махаш, хьалта иштта преме хьанса, льготни тайпара е мах боацаш къахьегамхой царех пайда эца йиш хургияш.

Парте лоархлэмаша дарец чьа декхар дерх, бер-зламгача долча хана дла дладе, физически духовни низаш гармонически деглайоаларца, физически члоагга йолча кьона тлехьа кхелла. Цо дладек массови спортни физически культуруни деришга тайпаш, цуца школаш а тлехьа, хьаллацар, тла-тла дукхалга баха нах, къахьста кагирхой физкультура болама юкьеозилга.

д) ДЕЗАЛА ВАХАРА ХЬАЛАШИ КХАЛСАГА ПОЛОЖЕНИ ТОАЯР, ОБЩЕСТВА ЧОТАХ БЕРАШИ КЪАХЬЕГА МОГАШИ БОАЦАРАШИ ЛЕЛАВАР

Вахаре хьалсага нийса бонко чх хилараш юкьедараш дикла длаца дла, иразера наа хилараш хьалаша общественни къахьегамаш, общественни балха. Илхам искусстваш юкье кхы а члоагга хьанаре а творчески а дакъа ларар чьанна тардильтаргьа деришга социально-бытовой хьалаш хьадеш дла. Кхалнаха дала дла кхычунга хьажача аттаглен цуца чьанна коахаш боллаш алапни доаггаши дола балхаш. Верах барашта тела отпускан йахьлургьа.

Кхалнаха чларга хьага кьа кизигалга а аттагга а хургдама хьалаш йолашде дла, хьалта цул тлехьагга из къахьегамаш длаца материально-бытовой эшараш коахашдара общественни формашка бахьа торонаш хьа а еш. Цудуха чларгача боамаха шерра ямаргьа эргьаха тоаля а махьа еял а бытовий а хьалаш, приспособленеи, электроприбораш, гарггарча шерашка биза коахаш балла хургия бахача наха эша глукхаш деш йолча предприятие.

Къахьста терко е эшаш да бахача наха биза коахаш балла общественни кьанаш сеть шерьяр, царча предприятишарен, учрежденешарен, докхнийца ценоштарен столовеш а йолаш. Овлан тлара тоаде хила дла столовеша ухарашта ду глукхаш продукция дикли, столовешка обедаш чларга кийдачла дуча хьамаш чам болашга, дегла пайданега, длаца дарега хургдаш. Обществени кьанаш продукция мах лохлар таргови сетерча продовольстве махаш лохлараш хьалха латташ хургда. Из деришга бахьан долаш 10—15 шера чухь чларга кийдачул дукхалга общественни моттигашка кийдач кьаца буаш хурга.

Шолаглгача итшере дладолурда предприятишкен, учрежденешкен, болх беш бахача колхозоштен мах боацаш общественни кьаца (обедаш) теларга довлар.

III. Пачахьалкхе хьалтеш длахо социалистически демократи деглайоаларен хьакъеахьа парти декхараш

Социалистически революце хьалтеша пролетариата диктатура деришгунен-исторически лоархлэм бола глукхаш длац СССР-е социализм котьлар йолашдара. Цуца чьанна социализм хьалтеша хана цуна шийна а хинна докхний хуцамац. Эксплуататорски классаш длацарца цар дукхале йохлар йолча функци длацнаш. Массе оаггларча деглайоаларца социалистически пачахьалкхен кертерга функциш — боамаха-организаторски культуру-хьамаен. Социалистически пачахьалкхен ший деглайоаларца ханна чунаня. Пачахьалкхен социалистически общество къахьегамхой деришхалка организаци хилара процесс длацнаш. Пролетарски демократи тлехь-тлехьа кхы а дукхалга деришхалка социалистически демократи хулаш хьае-най.

Цьа болхлой класс мара яц исторе чухь ший йаьлал даим лоаттадара декхар хьалашка ца увтателаш. Социализм — коммунизма хьалхара фаза — йиза а хозам боллаш а котьлараш общество шерра коммунизм хьалтеша ялари йолаш а дла, пролетариата диктатура ший исторически мниси коахашъял, вай мох деглайоа чурча декхараша диллаца СССР-е из хиланза яргьацаш хурга дла а длаьна. Пролетариата диктатура пачахьалкхен хьанса хьанначла пачахьалкхен, хланзарча ханарча кердача этапе, халкъа-юкьара пачахьалкхен, деришгача халкъа хьашташ коахашдеш, лоам бени йолча орган хиннай. Болхлой класс — советски общество эггара хьалха латта, нийса властехьабанна низ хиларца, — цо коахашду ший кулгалдара глукхаш, шерра коммунизм

Хлара бера иразе бера ха йаламаштар — коммунистически общество хьалтеша дладекхар эггара лоархлэм сий долашашен дола чьа декхар да. Шерра берий учрежденеш хьалтеша тлехь-тлехьагга кхы а дукхалга длацнаш, хьалта шлоаггац иттшере — хлара длаца, безам хуле, кагний кувиш доаглен бераш мах боацаш берий учрежденешка леладеш торо хургияла хьалаш оттадергда. Де торо мел яр данза даргдацаш дерх хьалтеша гарггарча шерашка шкеле даха ха йоацаш берий учрежденеш биза коахаш балла хилиятара.

Городен юртен йолашдеш хургда: коахаш киллал а мах боацаш а бахача наха эша йелеш, берий беша-маша площадкани, длаьхьа ди дола школаш, пионерни лагераш хилар; мах боацаш бераш леладергда школаш-интернаташ дукхалга йохлар; еригача школаш мах боацаш длаьхьа марта хилиятар, дешархотта мах боацаш обедаш а телаш школа длаьхьа ди юкьеоалар; школни баркьашкен дешара посещен мах боацаш йаламашар.

Пачахьалкхен органаша, профсоюзаша, колхозаша кьаман доход деглайоаларца хьажна ухь тлехьа шера тлехь-тлехьа дукхалга шоашта длаггацарда, ханна бонкхий хиларца е инвалид хиларца къахьага моттигаш бола беррига гражданаши материально йолашбара глукхаш, цамогаш хилараш къахьага моттигаш бешар хиларца тла посещен кьонала тела пенсени колхозошта а тергда, кьоналене инвалид хилараша тела пенсеш лакхлурга. Городен юртен дукхалга хьадергда беррига безам бараш мах боацаш длацнаш йиш хургияла кьонаштен инвалид длацнаш ларьла дика кийдач ценош-интернаташ.

Халкъа материальни вахара хьал айдара даьке парти оттаду декхараш коахашдара, эшачунга хьажна хьамаш длаьншдара коммунистически принцип практически коахашдара новьта дика хьалашахьа глоргья Советски Союз.

Ткто шу длацла потреблене общественни фондаш хургия бахача наха деришгача ахаш гарга долча реальни дохадий лоархлэм боллаш. Цо торо хулийтаргьа общества чоташ коахашде:

— берий учрежденешен школаш-интернаташкен мах боацаш бераш леладар (дай-ноаной разза бале);

— къахьага цамогараш материально йолашбар; — еригача дешара заведенеша мах боацаш дешар хьахер;

— берригача гражданашта мах боацаш медицински глукхаш дар, цуца чьанна цамогаш бараш медицинкаштен санаторни дарбашен, йолашбар а долаш;

— квартириш, хьалта иштта коммунални глукхаша мах боацаш хилиятар;

— коммунални транспорт мах боацаш хилиятар;

— вахача эшаш дола чьадола тайпа глукхаша мах боацаш хилиятар;

— салага ценош, пансионаташ, туристни базаш, спортни сооруженеш тлехь-тлехьагга мах кизигбайн юкь-юкье мах боацаш хилиятар;

— баха нах кхы а дукхалга посещенца, льготаша, стипендияш (чьахь бисаеи дукха бешар долчен ноаошта йолча посещен, студенташ длаца стипендиш) тлехь-тлехьа дукхалга йолашбар;

— предприятишка, учрежденешка, хьалта производств боахача колхозошта мах боацаш тлехь-тлехьагга общественни кьаца (обедаш) хилиятарга довлар.

Цу тайпара, Советски пачахьалкхено сага деглайоалаш латта материальни культуруни эшараш бонкоца коахаш киллал а деришга чьадолаш а йолашдара хьомаш лурга деришгача дуненна. Советски наха вахара боарам лакхбалар, мехка производствени низаш сикхагга деглайоаларен, къахьегамаш оварле лакхьаларген, советски халкъа творчески энерги, шераша ярашарен хьажна сикхагга коахашдешгьа.

Отташ программа толамца коахашдешгьа ма-шара хьалаша. Дунен халкъашта юкьера лоаттам харибаларон из бахьан долаш оборонога дукхалга рузкьа дладекхийта дешаш хиларон халкъа вахара хьал лакхдара планаш чакхьахилга хьотатоха тарлу. Дунен халкъашта юкьера глукхаш члоагга доладар, тема кийчонна ю раскодш кизигьар, къахьста пачахьалкхенашта юкье боаггаш бола барг хилара ларда тла массанаха а деришга а герз дладар хилга чакхданкар торо хулийтаргьа къахьегамхой вахара боарам лакхара планел дика тлехьовла.

Советски халкъа вахара хьал лакхдалара йаламате юкьа программа коахаштар деришгунен-исторически лоархлэм боллаш хургда. Парте советски халкъ тлехьа тлаггелга, хьанар аьдх къахьегара. Хлара къахьегамаш декхарийла на коммунистически общество хьалтеша, халкъа вахара хьал лакхдара йолча программа коахашде лоаттабеча кьовсаме ший декхар чакхданхка.

хьалтеш латтача хана а. Болхлой класс ше общество кулгалхо хилара роль коахашдеш яргьа коммунизм хьалтеша, классаш длаьчла.

Парте дерх, пачахьалкхе длаьчла хьалхалга, болхлой класса диктатура ца эша мегаш хилар. Пачахьалкхе, халкъа-юкьара организаци ше хиларга хьажна, юсаргья коммунизм йиза котьаллацна. Халкъа лоамца дола глукхаш а леладеш, коммунизма материально-технически база хьаьла властехьадикха, социалистически отношенеш эргьаха коммунистически хьансае хьа, къахьегамаш лоархлэмаш, потребление лоархлэмаш тлахоам лоаттабеш, халкъа вахара хьал айдега йолашде, советски гражданий боньонаш, паргаташени, социалистически правопорядок, социалистически доахьае лораш

Находодар. Долалур 1-чен, 2-чен, 3-чен оагшош тла).

1. Советаш паччахьалхен управлене демократичесни
принципаш дег'айоалаяри

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.